

PROPOZYCJA UTWORZENIA NOWEGO KIERUNKU STUDIÓW

Proponowana nazwa kierunku studiów w jęz. polskim: Humanistyka środowiskowa w jęz. angielskim: Environmental Humanities
Nazwa wydziału proponowanego do organizacji kształcenia na nowym kierunku oraz informacja w zakresie którego z dyrektorów kierunków miałby się on znaleźć lub czy konieczne będzie powołanie nowego dyrektora kierunku:
Wydział Humanistyczny, przewidujemy włączenie nowego kierunku studiów pod opiekę dyrekcji kierunków: mediteranistyka, filologia klasyczna, sztuka pisania, twórcze pisanie i marketing wydawniczy.
Dyscyplina lub dyscypliny, do których odnoszą się efekty uczenia się, ze wskazaniem dyscypliny wiodącej do której przyporządkowano tworzony kierunek:
Literaturoznawstwo/nauki o kulturze i religii – dyscypliny wiodące; językoznawstwo, historia, filozofia, nauki biologiczne, nauki o ziemi i środowisku, nauki prawne, nauki socjologiczne
Wskazanie związku studiów ze Strategią Rozwoju UŚ:
Studia I stopnia Humanistyka środowiskowa przygotowano w ścisłym powiązaniu z celami strategicznymi Uniwersytetu Śląskiego (UŚ) oraz z kluczowymi celami w obszarze „kształcenie i studenci”. Związek programu widoczny jest zwłaszcza z takimi priorytetowymi obszarami badawczymi, jak: POB 1: Harmonijny rozwój człowieka – troska o ochronę zdrowia i jakość życia; POB 3: Zmiany środowiska i klimatu wraz z towarzyszącymi im wyzwaniem społecznymi; POB 4: Humanistyka dla przyszłości – interdyscyplinarne badania kultury i cywilizacji;
W ramach zgodności ze strategicznym modelowaniem oferty dydaktycznej (cel 1) studia pomyślane zostały jako interdyscyplinarne, z modułami w języku polskim oraz angielskim, z uwzględnieniem badań prowadzonych na Wydziale Humanistycznym. Program kształcenia wykorzystuje najbardziej aktualne i nowoczesne pomyślane formy kształcenia akademickiego, odwołując się do wzorców międzynarodowych. Powiązanie programu studiów z badaniami naukowymi wymaga podkreślenia: badaczki i badacze Wydziału Humanistycznego od dawna zajmują się problematyką środowiskową w jej poszerzonym rozumieniu, które stanowi podstawę koncepcji programu studiów. Są to m.in. studia nad zwierzętami, studia nad roślinami, studia nad postindustrialnymi środowiskami i historią środowiskową, studia nad migracjami, <i>energy humanities</i> , studia nad nauką i technologią, ekokrytyka, gender/mniejszości seksualne i inne w kontekstach środowiskowych.
Oferta kształcenia jest także ściśle związana z potrzebami otoczenia społeczno-gospodarczego na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim. Procesy transformacji energetycznej, w szczególności dekarbonizacji, wspieranej studiami nad energiami (<i>energy humanities</i>), postindustrialne przeobrażenia krajobrazowe i społeczno-ekonomiczne przebiegają w naszym regionie szczególnie intensywnie – humanistyka środowiskowa odpowiada na zapotrzebowania kadrowe, wynikające z takich przeobrażeń, oraz na konieczność zaangażowania obywatelskiego w sprawy związane z globalnym i lokalnym kryzysem klimatycznym; wreszcie – wspiera się aktywistami i specjalistami już działającymi w regionie, zapraszając ich do prowadzenia zajęć warsztatowo-projektowych. Program humanistyki środowiskowej wpisuje się w wizję rozwoju województwa śląskiego (Śląskie 2030, Zielone Śląskie, Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego, Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030).
Studia realizują cele umiędzynarodowienia (cel 2): program zakłada wymianę wykładowców pomiędzy UŚ a uczelniami zagranicznymi (w ramach programu NAWA Partnerstwa Strategiczne) oraz prowadzenie modułów w języku angielskim

(opracowanie jednego wspólnego modułu z partnerami) i obowiązek ich zaliczenia.

Ponadto program studiów gwarantuje stale zwiększający się udział studentów i studentek w prowadzonych badaniach i projektach naukowych, pozostających w relacji z głównymi obszarami kierunku, tj.: studiami nad płciami, roślinami, zwierzętami, przyrodą nieożywioną oraz technologią w perspektywie środowiskowej (P9).

Istotna jest także relacja pomiędzy programem kierunku a celami zrównoważonego rozwoju ONZ (wskazujemy tu zwłaszcza cel 8.: „promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywnie zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi”; cel 13. „podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom; cel 16.: „promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu”).

Program studiów jest również zgodny z polityką Uniwersytetu wyrażoną w Planie Równości Płci (zarządzenie nr 212/2021 Rektora Uniwersytetu Śląskiego z dnia 7 grudnia 2021).

Wskazanie potrzeb społeczno-gospodarczych utworzenia studiów oraz zgodności efektów uczenia się z tymi potrzebami:

Utworzenie studiów Humanistyka środowiskowa jest odpowiedzią przede wszystkim na problemy kryzysu środowiskowego oraz transformacji energetycznej, które lokalnie ujmuje Terytorialny Plan Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030. Humanistyka środowiskowa może być traktowana jako propozycja środowiska akademickiego adresowana w pierwszej kolejności do osób zamieszkałych na terenach objętych transformacją i chcących podejmować studia związane z tym problemem, które pomogąby zrozumieć zachodzące w tym regionie i innych regionach objętych transformacją procesy kulturowo-społeczno-gospodarcze, projektować je, kreować, a gdy to konieczne, także łagodzić.

Planowany termin rozpoczęcia studiów: od roku 2024/2025

Opis kompetencji oczekiwanych od kandydata ubiegającego się o przyjęcie na studia:

- posiada wiedzę z języka polskiego i innego maturalnego przedmiotu humanistycznego przynajmniej na poziomie podstawowym,
- posiada wiedzę z jednego przedmiotu przyrodniczego maturalnego (biologia, geografia) przynajmniej na poziomie podstawowym,
- posiada znajomość języka angielskiego w stopniu pozwalającym na czytanie literatury w tym języku, w szczególności literatury naukowej; jest gotowy/ gotowa wziąć udział w zajęciach akademickich prowadzonych w języku angielskim;
- wykazuje równocześnie zainteresowanie wiedzą przyrodniczą i humanistyczną, a także nowymi technologiami i środowiskami informacyjnymi, szczególnie w kontekście współczesnych przemian społecznych, cywilizacyjnych, planetarnych.

Poziom kształcenia: studia pierwszego stopnia

Czy studia inżynierskie: TAK/ NIE*

Profil kształcenia: ogólnoakademicki / praktyczny *

Forma studiów: stacjonarne / niestacjonarne *

Liczba semestrów: 6

Tytuł zawodowy absolwenta: licencjat

Charakterystyka absolwenta:

Absolwent/ka kierunku humanistyka środowiskowa zdobędzie kluczowe kompetencje w zakresie współtworzenia, przetwarzania i przekazywania treści środowiskowych w kontekście wiedzy humanistycznej, istotnych we współczesnym, zmieniającym się świecie i pozwalające mu być aktywnym uczestnikiem/aktywną uczestniczką debat i negocjacji, związanych z transformacją technospołeczną, energetyczną ze szczególnym uwzględnieniem ich humanistycznych kontekstów.

- w ramach kształcenia kulturowo-przyrodniczego absolwent/ka zdobędzie wiedzę:
  1. w zakresie rozumienia i interpretowania środowiska w perspektywie problemów kulturowo-społecznych, szczególnie istotnej w dobie transformacji energetycznej i kryzysów środowiskowych, związanych ze zmienionym usytuowaniem człowieka wobec przyrody i techniki w epoce antropocenu;
  2. na temat interpretowania materialnego oraz niematerialnego dziedzictwa kulturowego, potrzebną do kształtowania systemów symbolicznych, edukacyjnych, a także polityk publicznych (miejskich, regionalnych, przemysłowych) w kontekście zmiany klimatyczno-ekologicznej;
  3. dotyczącą zmiany myślenia o relacjach między przemysłem, kapitałem a przyrodą;
  4. w zakresie kształtowania społecznej świadomości ekologicznej, zarządzania oraz rewitalizowania przestrzeni miejskich (przemysłowych);
  5. w zakresie rozumienia konfliktów społecznych spowodowanych przez transformację energetyczną oraz wykorzystywania regionalnego dziedzictwa kulturowego (w tym przemysłowego) do ich rozwiązywania bądź łagodzenia;
  6. dotyczącą historii, teorii, etyki środowiskowej (i poszczególnych segmentów m.in. studiów nad zwierzętami, roślinami, energią, przemysłem).

- W ramach kształcenia technospołecznego absolwent/ka zyska wiedzę:
  1. na temat historii cywilizacji, szczególnie historii oddziaływania techniki na środowisko przyrodnicze;
  2. na temat historycznych i współczesnych sposobów produkcji i wykorzystania energii;
  3. na temat społecznych aspektów cywilizacji technicznej i naukowej;
  4. wpływie współczesnych technologii na procesy podejmowania decyzji i o ich właściwościach sprawczych oraz o ich przydatności w prowadzeniu konsultacji w obszarach środowiskowych;
  5. absolwent/ka będzie posiadał/a poszerzoną świadomość technologiczną (automatyzacja procesów myślowych, przebudźcowanie, rozproszenie uwagi, algorytmizacja) i potrafił/a definiować wyzwania (etyczne, polityczne i społeczne) związane z rozwojem sztucznej inteligencji, przyczyniając się tym samym do budowania kultury cyfrowej.

- W ramach kształcenia równościowo-genderowego absolwent/ka zyska wiedzę:
  1. swoim własnym (cielesnym, płciowym, biologicznym, seksualnym, tożsamościowym) usytuowaniu w środowisku, potrzebną do stania się świadomym i sprawczym podmiotem przemian środowiskowych oraz klimatycznych;
  2. teoriach i wartościach wypracowanych w obrębie nauk o płci, potrzebną do tworzenia i wdrażania polityk równościowych;
  3. z zakresu historii ruchów emancypacyjnych; teorii i filozofii feministycznych i genderowych oraz ich głównych problemów i sposobów ich konceptualizacji;
  4. dotyczącą roli dyskursów naukowych i kulturowych w kształtowaniu i utrwalaniu przekonań oraz praktyk związanych z definiowaniem ról płciowych;
  5. absolwent/ka będzie rozumiał/a potrzebę nieustannego rewidowania kanonów kulturowych, a także aktywnie przyczyniał/a się do utrwalania w społecznej świadomości postaw równościowych; rozpoznawał/a i krytycznie oceniał/a aktualne problemy społeczne i polityczne związane z nierównościami płciowymi, a także z dyskryminacją rasową, klasową i środowiskową;
  6. absolwent/ka zyskuje świadomość znaczenia, jakie w analizie i ocenie zjawisk kulturowych, społecznych i politycznych odgrywa płeć kulturowa.

Absolwent/ka będzie mógł/mogła podejmować pracę we wszystkich branżach wykorzystujących doświadczenie

komunikacyjne - związane ze zmianami środowiskowymi, klimatycznymi, transformacją energetyczną, ubóstwem energetycznym, kryzysem energetycznym, rewitalizacją i renaturalizacją dziedzictwa przemysłowego, oraz najbardziej aktualną wiedzę dot. problematyki technosrodowiskowej oraz równościowej. M.in.: w dziennikarstwie, działach PR firm związanych z energetyką, szczególnie energiami odnawialnymi, działach IT związanych z problematyką klimatu i energii odnawialnych, w branżach kreatywnych kładących nacisk na artystyczne bądź komunikacyjne wykorzystywanie źródeł (kuratorowanie sztuki, zarządzanie sztuką, prowadzenie serii wydawniczych poświęconych środowisku, dziennikarstwo środowiskowe), a także w branżach, w których wymagane jest nawiązywanie relacji oraz translacja kulturowa między człowiekiem, środowiskiem i technologią, w sektorze IT, w sektorze nowych technologii, w kontakcie z nie-ludzką inteligencją oraz quasi-świadomymi algorytmami.

Specjalności w ramach kierunku studiów (nazwa w jęz. polskim i jęz. angielskim):

Brak

Przewidywana wartość wskaźnika kosztochłonności / wysokość opłaty za semestr studiów na kierunku:
brak opłat za studia

Przewidywana liczba studentów: 40-45

Podstawowa koncepcja programu studiów (lista najważniejszych modułów zajęć, przewidywana łączna liczba godzin):

Humanistyka środowiskowa to interdyscyplinarne studia, których celem jest namysł nad dziedzictwem kulturowym w perspektywie środowiskowej: szczególnie w odmianach kulturowo-przyrodniczej, płciowo-równościowej i technospołecznej. Środowisko rozumiemy szeroko i nie ograniczamy go wyłącznie do pojęcia środowiska naturalnego. Studia te nie mają odpowiednika poza Uniwersytetem Śląskim, a ich wyróżniającym się atutem jest fuzja trzech pól badawczych, które funkcjonują odrębnie w tradycyjnych podziałach dyscyplinowych. Uzasadnieniem zestawienia w jednym programie kształcenia treści kulturowych, technospołecznych, przyrodniczych oraz genderowych jest ich wzajemne oddziaływanie w epoce przekształceń środowiska przez działalność człowieka oraz transformacji na płaszczyźnie antropologicznej pod wpływem technologii cyfrowych. Nie sposób trwać w tradycyjnych podziałach dyscyplin, podczas gdy powiązania między wyróżnionymi polami badawczymi są aż nadto widoczne. Traktowane odrębnie stanowią część problemów klimatyczno-środowiskowych, zamiast prowadzić do ich rozwiązania. Humanistyka środowiskowa jako program kształcenia przewartościowuje dotychczasowe założenia dyscyplinowe w obrębie humanistyki i poza nią; wychodzi naprzeciw nowym klasyfikacjom. Jest odpowiedzią na potrzebę nowej legitymizacji humanistycznych nauk.

Humanistyka środowiskowa sytuuje się pomiędzy analizami różnorodnych przekazów, rejestrującymi przeobrażenia klimatyczno-środowiskowe oraz społeczno-kulturowe, a dążeniem do zmiany, aktywistycznymi i zaangażowanymi postulatami użyteczności nauki oraz praktykami prowadzącymi do wytworzenia społecznej samoświadomości ekokrytycznej. Nieograniczona do analiz językowych i tekstowych, zajmuje się badaniem różnych fenomenów kulturowych, artystycznych, technospołecznych, wiążąc je z zagadnieniami ekonomiczno-politycznymi i gospodarczymi. Jest humanistyką w stanie negocjacji: problemów, które stać się mogą przedmiotem badań, oraz sposobów ich interpretowania. Tak rozumiana humanistyka środowiskowa nie traci przy tym zasadniczego celu, jakim jest łagodzenie negatywnych efektów działalności człowieka i jego wpływu na środowisko. Moduły w ramach humanistyki środowiskowej pomyślane zostały jako nakierowane na konkretne cele, przekładalne na społeczną praktykę. Ich podstawą są nauki humanistyczne, wspomagane dyscyplinami nie-humanistycznymi. Moduły uporządkowane zostały w pięciu blokach. Ich przykładowe realizacje:

1. przyrodniczo-kulturowy: np. kulturowe historie Ziemi, muzealnictwo przyrodnicze, kryzysy globalne, środowisko i sposoby jego rozumienia/przedstawiania w sztuce/historii/literaturze; problemy współczesnej ekologii; antropopresja środowiskowa w humanistyce (hałdy, pojezierza poodkrywkowe, zapadliska, zwałowiska, naturoindustrie), dziedzictwo węgla kamiennego i paliw kopalnych, teorie humanistyki środowiskowej, teorie humanistyki energetycznej, koncepcje dekarbonizacji w humanistyce, fosylizacja i defosylizacja w kulturze i gospodarce, krajobrazy przemysłowe, krajobrazy poprzemysłowe,

historia literatury przemysłu (włókienniczego, ciężkiego, spożywczego), historia literatury nowego przemysłu, komparatystyka ekobójstw i ludobójstw, choroby środowiskowe w kulturze, narracje zwierzęce; ochrona praw zwierząt, historia samowiedzy gatunkowej i płciowej, etyki środowiskowe, status zwierząt a kapitalizm;

2. genderowo-równościowy: odmiennościowe ekologie (*queer ecologies*), demokracja Ziemi, historia ruchów emancypacyjnych, historia ruchów feministycznych i queerowych, ekofeministyczny aktywizm, gender i ekologia; feministyczne studia nad roślinami i zwierzętami; nowy materializm feministyczny; od hegemonizacji do ekologizacji mężczyzn; od eko-dekonstrukcji do eko-marksizmu: wybrane koncepcje sprawiedliwości ekologicznej; o nowych formach życia razem: współczesne teorie demokratyczne a pragnienie postkapitalistyczne; postkolonializm środowiskowy (*environmental postcolonialism*);
3. technospołeczny: np. postantropocentryczna współczesność (technologie, AI, farmakopornografia); wprowadzenie do ekologii politycznej, ekologia informacji w środowisku cyfrowym, wprowadzenie do antropologii i filozofii techniki, ekologia uwagi; przemysł a środowisko; historia cywilizacji, historia techniki, społeczne studia nad techniką / socjologia wiedzy, nauki i techniki; podstawy energetyki, inżynieria dla humanistów; polityka energetyczna
4. artystyczno-warsztatowy: np. artystyczne badania terenowe, dzikie pisanie (*wild writing*), estetyki środowiskowe, warsztaty spekulatywne, futurologia, badania oparte na sztuce, autoetnografie;
5. terenowy/partycypacyjny: np. artywizm i aktywizm środowiskowy; metody performowania środowiska, spacerownik środowiskowy (hałdy, kamieniołomy, rzeki poprzemysłowe)

Usytuowanie kierunku na tle obecnej oferty dydaktycznej UŚ (czy nie wywoła zjawiska konkurencji wewnętrznej?):

Humanistyka środowiskowa nie wywoła zjawiska konkurencji wewnętrznej - ani w Uniwersytecie Śląskim, ani poza nim nie ma podobnego kierunku studiów, a jego program jest autorski i oparty na badaniach prowadzonych przez pracowników Wydziału Humanistycznego.

Możliwość realizacji kierunku w oparciu o posiadane zasoby kadrowe (oraz ewentualne sposoby uzupełnienia braków w tym zakresie):

Wydział Humanistyczny posiada odpowiednie zasoby kadrowe do prowadzenia kierunku humanistyka środowiskowa zarówno w dyscyplinie wiodącej, jak i w dyscyplinach pokrewnych, posiada także doświadczenie badawczo-dydaktyczne we współpracy z przedstawicielami dyscyplin humanistycznych i np. przyrodniczych, gwarantujące stworzenie programu studiów odpowiednio dostosowanego do potrzeb pierwszego stopnia. Przewidziana jest także współpraca z pracownikami muzeów i archiwów, zajmujących się historią techniki, interpretacją dziedzictwa przemysłowego.

Możliwość realizacji kierunku w oparciu o posiadane zasoby lokalowe, materialne oraz zasoby biblioteczne (oraz ewentualne sposoby uzupełnienia braków w tym zakresie):

Wydział Humanistyczny posiada niezbędne zasoby lokalowe, materialne i biblioteczne do prowadzenia takiego kierunku.

Propozycja dwóch recenzentów spośród nauczycieli akademickich posiadających co najmniej stopień naukowy doktora, reprezentujących dyscypliny nauki pokrewne do przewidywanej dyscypliny wiodącej nowego kierunku:

1. dr Marzena Będkowska-Obląk, pełnomocniczka ds. jakości kształcenia
2. dr hab. Aleksandra Nadgórska-Socha, prof. UŚ, dyrektorka kierunków biologia i biotechnologia

Załącznik nr ..... do zarządzenia nr .....
Rektora Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
z dnia .....

Dane kontaktowe osoby wyznaczonej do opracowania projektu:

dr hab. Anna Kałuża, prof. UŚ

PRODZIEKAN

ds. kształcenia i studentów
Wydziału Humanistycznego

Anna Kałuża

.....
dr hab. Anna Kałuża, prof. UŚ

Data i podpis Dziekana

Katowice, 8 stycznia 2024 r.